

УДК 330.3

DOI: 10.30857/2786-5398.2023.1.2

Наталія М. Котвицька

Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет», Київ, Україна
ДЕТЕРМІНАНТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
В АГРОПРОДОВОЛЬЧІЙ СФЕРІ

Агропродовольча сфера відіграє важливу роль у сталому розвитку країни, забезпечуючи продуктами харчування населення та є однією з ключових галузей економіки. Проте, щоб забезпечити стійкий розвиток агропродовольчого сектора, необхідно забезпечити його інноваційним потенціалом. У статті розглянуто та досліджено детермінанти інноваційного розвитку в агропродовольчій сфері та їхній вплив на економічний ріст цієї галузі. Значення інновацій для агропродовольчої галузі зрозуміло, оскільки вони можуть покращити якість продуктів, збільшити їх виробництво та знизити витрати на їх створення. Проаналізовано різні аспекти інноваційного розвитку в даній галузі, зокрема технологічний процес, маркетинг, менеджмент та ресурсне забезпечення. Досліджено роль державної політики в підтримці інноваційного розвитку в агропродовольчому секторі, а саме програми фінансування та пільги для підприємств, що впроваджують інновації, розвиток освітньої системи та наукових центрів, що займаються дослідженнями в галузі агропромислового комплексу. Результати дослідження показали, що найбільш важливими детермінантами інноваційного розвитку в агропродовольчій галузі є технологічний розвиток, інвестиції, науково-дослідна діяльність, розвиток людського капіталу та маркетинг. Було встановлено, що інноваційний розвиток в агропродовольчому секторі має значний вплив на економічний розвиток цієї галузі, що в свою чергу позитивно впливає на економіку загалом. Проте, варто відзначити, що інноваційний розвиток в агропродовольчій сфері пов'язаний зі значними викликами, такими як недостатнє фінансування, недостатня інформаційна підтримка, а також складність впровадження нових технологій у секторі, що може потребувати зміни традиційних виробничих практик. Стаття спрямована на визначення того, які детермінанти інноваційного розвитку в агропродовольчій сфері є найбільш важливими, та як вони впливають на зростання економіки цієї галузі.

Ключові слова: *інноваційний розвиток; агропродовольча сфера; інвестиції; агропродовольчий сектор; інноваційний потенціал.*

Nataliia M. Kotvytska

Private Higher Education Institution «European University», Kyiv, Ukraine
DETERMINANTS OF INNOVATION DEVELOPMENT
IN THE AGRI-FOOD SECTOR

The agro-food sector plays an important role in the sustainable development of a country by providing food for the population and being one of the key economic sectors. However, in order to ensure the sustainable development of the agro-food sector, it is necessary to provide it with an innovative potential. This article examines and investigates the determinants of innovation development in the agro-food sector and their impact on the economic growth of this industry. The importance of innovation for the agro-food industry is clear, as they can improve the quality of products, increase their production, and reduce production costs. Various aspects of innovation development in this sector are analyzed, including technological processes, marketing, management, and resource provision. The role of state policy in supporting innovation development in the agro-food sector is investigated, such as funding programs and incentives for enterprises that implement innovation, the development of the education system and scientific centers that conduct

research in the field of agro-industrial complex. The research results have shown that the most important determinants of innovative development in the agricultural sector are technological development, investment, scientific research activity, human capital development, and marketing. It has been established that innovative development in the agricultural sector has a significant impact on the economic development of this industry, which in turn has a positive effect on the economy as a whole. However, it is worth noting that the innovative development in the agricultural sector is associated with significant challenges, such as insufficient funding, inadequate informational support, as well as the complexity of introducing new technologies in the sector, which may require changes in traditional production practices. The article aims to determine which determinants of innovative development in the agricultural sector are the most important and how they affect the growth of the economy in this industry.

Keywords: *innovative development; agro-food sector; investments; agro-food industry; innovation potential.*

Постановка проблеми. Динамічні процеси економічного розвитку світового господарства свідчать, що базисом сталого економічного росту в теперішній час є інноваційна діяльність, тобто такий вид активності, в основі якого лежить інновація та інноваційна форма розвитку. Цей факт одностайно визнають і влада, і представники політичних та бізнесових еліт, і науковці, і суспільство. Отже, визначення стратегічних напрямків розвитку будь-якої держави в сучасному світі має ґрунтуватися на активізації інноваційних процесів у всіх сферах та секторах національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання інноваційного розвитку економіки України розглядаються такими науковцями, як: І.Г. Ганечко, О.І. Драган, К.О. Бужимська, Т.М. Качала, О.П. Романко, О.Ю. Смітюх, Д.Г. Сташенюк, Р.П. Топіна, О.В. Ульяновченко, О.В. Усманова, Н.П. Юрчук, та іншими.

Метою дослідження є визначення основних факторів, що впливають на інноваційний розвиток в агропродовольчому секторі та їхній взаємозв'язок з економічним зростанням цієї галузі.

Виклад основного матеріалу. Зі збільшенням населення планети, зміною кліматичних умов, зростає важливість розвитку стійкої агропродовольчої сфери, здатної забезпечити людство необхідними продуктами харчування. Інноваційний розвиток у цій галузі може стати ключовим фактором для забезпечення стійкості та ефективності агропродовольчої системи, а також для досягнення цілей сталого розвитку.

Органи влади мають розуміти важливість інновацій, враховувати їхній вплив на економіку і на цих засадах будувати власну діяльність з визначення й підтримки інноваційного розвитку національного, регіонального та галузевого господарства.

В Україні було розроблено та затверджено низку нормативно-правових актів щодо забезпечення інноваційного розвитку економіки на стратегічну перспективу [1].

В Україні розроблено та реалізується «Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року», яка націлена на «розбудову національної інноваційної екосистеми для забезпечення швидкого та якісного перетворення креативних ідей в інноваційні продукти та послуги, підвищення рівня інноваційності національної економіки, що передбачає створення сприятливих умов для розвитку інноваційної сфери, збільшення кількості впроваджуваних розробок, підвищення економічної віддачі від них, залучення інвестицій в інноваційну діяльність».

Стратегія описує напрями й способи переведення економіки України на інноваційні рейки. Стратегія повинна бути оновлена з урахуванням зміни суспільно-політичної ситуації, нових викликів, спричинених війною. Вона має бути доповнена й більш детально розкрита

іншими нормативно-правовими документами і, як наслідок, забезпечити підтримку інноваційного процесу та його учасників, інституційний фундамент інноваційного розвитку національного господарства України.

Згідно із стратегічними орієнтирами, що містить стратегія, інноваційний шлях розвитку має стати пріоритетним для всі сфер та секторів національного господарства. Втім, пандемія та війна в нашій країні не дозволили досягти очікуваних результатів.

Можливість реалізації визначених стратегічних цілей щодо активізації інноваційної діяльності господарюючих суб'єктів визначається численними факторами, джерелом яких є середовище соціально-економічного розвитку національної економіки. Звичайно, інноваційна діяльність українських підприємств й організацій значною мірою відрізняється від інших країн. Це пояснюється відмінностями у структурі господарства та рівні економічного розвитку. Українська національна економіка з часів проголошення незалежності пройшла свій власний шлях трансформацій, що створює певні особливі умови подальшого розвитку, притаманні лише нашій економіці. Лише 30 років тому українська економіка, із набуттям незалежності, вперше зіштовхнулася із стандартами якості, сформованими у світовому господарстві. Увесь цей час нам доводилося долати відсталість у рівні розвитку техніки і технологій, заново вчитися використовувати науково-технічні здобутки в нових умовах господарювання із метою підвищення конкурентоспроможності української продукції. Отже, вітчизняній економіці необхідно і надалі наздоганяти провідні країни за рівнем і якістю розвитку, шляхом підвищення інноваційної, науково-технічної, освітньої компонент для забезпечення переведення господарства країни на новий технологічний уклад.

Водночас, для досягнення стратегічних цілей розвитку необхідно сформувати сприятливий інноваційний клімат, що може забезпечити реалізацію наявного й перспективного науково-технічного потенціалу, успішно впровадити наукові розробки у практику діяльності суб'єктів економіки. Для цього необхідна ідентифікація, класифікація та оцінка факторів, що визначають інноваційний розвиток економіки [2].

Водночас, слід зазначити, що в економічній науці досі не сформовано єдиного погляду на перелік, кількісний та якісний склад чинників, що детермінують інноваційний розвиток економіки. Утім, практично всі дослідники вказують на складність та багатофакторність цього впливу. Зокрема, вчені [3–5] пропонують розрізняти такі групи факторів:

1. Фактори науково-технічного та освітнього потенціалу – мережа науково-дослідних установ та освітніх закладів, інших організацій, що займаються підготовкою та перепідготовкою кадрів, розробками та впровадженням нововведень (дослідні господарства, навчальні бази, лабораторії тощо).

2. Фактори розвитку взаємодії наукових установ та навчальних закладів із суб'єктами господарювання – спільні проєкти, філіали кафедр та лабораторій на підприємствах, апробація розробок на конференціях, виставках, забезпечення академічної мобільності, залучення грантів на наукові дослідження та ін.

3. Нормативно-правові фактори – закони, укази, стратегії та програми інноваційного розвитку загальнодержавного, галузевого та регіонального рівнів, стратегії підприємств, система захисту інтелектуальної власності тощо.

4. Організаційно-управлінські фактори – механізми та інструменти управління впровадженням процесних, продуктових та соціальних інновацій.

5. Інституціональні фактори – стан розвитку інноваційної інфраструктури (науково-технічної, інженерної, кадрового забезпечення тощо).

6. Виробничі фактори – наявність на виробництві науково-дослідних, проектно-конструкторських та випробувальних підрозділів, впровадження систем менеджменту якості, структура та стан виробничих фондів підприємств, використання новітніх ресурсоефективних технологій тощо.

7. Фактори кооперації та інтеграції науки і практики – співробітництво суб'єктів господарювання із науково-дослідними установами та освітніми закладами, міжнародне співробітництво.

8. Фактор людського капіталу – кадрове забезпечення, наявність освіченого, кваліфікованого персоналу, сприятливі умови праці та відпочинку, соціальне забезпечення працівників тощо.

9. Фактори ринку – географічні розміри та ємність ринка, рівень та механіка цін, конкуренція, державне замовлення тощо.

10. Фінансово-економічні фактори – інвестиційний клімат країн, галузі, регіону, фінансово-кредитне забезпечення інновацій, державне фінансування та ін.

11. Інформаційні фактори – розвиненість системи інформаційного забезпечення, використання сучасних інформаційних технологій, забезпечення доступу до інформаційних ресурсів тощо.

Вивчення всіх груп чинників інноваційного розвитку економіки дозволяє виявити основні тренди та визначити напрями подальшого розвитку, встановити пріоритетні «точки росту».

Утім, наведений перелік факторів, не є усталеним та всезагальним. Існують і інші думки з цього важливого питання. Так, Т.І. Городиський [6], узагальнюючи думку інших вчених про фактори інноваційної активності, пропонує їхній поділ на такі групи:

1. Суспільно-політичні фактори: створення сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату; цілеспрямована та послідовна державна інноваційна політика; процеси глобалізації й міжнародного економічного співробітництва; державна підтримка інновацій і фінансування проектів; податкова політика (пільги та канікули). Суспільно-політичні фактори загалом визначають рівень інноваційної активності у країні, формують умови та інституційне середовище інноваційного процесу.

2. Економічні фактори: забезпечення інноваційних проектів і програм фінансовими ресурсами; фінансово-економічний стан суб'єктів господарювання; стан розвитку інфраструктури інноваційної діяльності; розвиток систем розподілу й реалізації продукції, рівень інноваційно-інвестиційних ризиків та ін.

3. Виробничо-технологічні фактори: проведення науково-дослідних робіт; рівень зносу та стан відновлення виробничих фондів; наявність та стан впровадження нової техніки та технологій; адаптивність та гнучкість виробництва; потенціал виробничих потужностей; стан системи виробничого менеджменту та запровадження нових інструментів організації виробничих процесів.

4. Соціальні фактори: рівень сприйняття інновацій працівниками і населенням (готовність до інновацій); підтримка інновацій; прагнення новизни тощо.

Зазначені фактори відображають різні напрямки менеджменту інновацій на рівні країни, галузі, регіону. Слід відзначити виокремлення автором специфічної групи соціальних факторів, що пов'язані із сприйняттям інновацій соціумом та суспільною підтримкою інноваційних процесів.

Зокрема, чинник «готовність до інновацій» пов'язаний із впливом процесів глобалізації, формуванням у населення інноваційного світогляду для майбутнього переведення господарства країни на рейки технологічного прогресу, на підвищення міжнародної конкурентоспроможності тощо. Чинник готовності до інновацій може значним

чином визначати рівень інноваційної активності, через створення внутрішніх мотивів людей, їхнього прагнення до виведення країни, галузі, регіону чи, навіть, окремого суб'єкта господарювання в лідери економічного розвитку. Однак цей чинник нівелюється низьким рівнем матеріально-технічної бази наукових досліджень та розробок.

Широко розповсюджена практика класифікації факторів інноваційного розвитку економіки на дві групи: зовнішні та внутрішні [7]. Зовнішні фактори відображають загальні соціально-економічні та ринкові умови діяльності підприємств і організацій. Внутрішні – характеризують умови інноваційної діяльності всередині суб'єкта господарювання і насамперед залежить від його стану і процесів функціонування.

С.О. Єрмак [8] пропонує систематизувати фактори інноваційного розвитку за трьома групами: організаційно-управлінські; техніко-технологічні; соціально-економічні. Такий підхід може бути визнаний раціональним та доречним, зважаючи на його простоту та універсальність.

О.І. Дідченко та А.В. Ткачук [7] пропонують систематизувати фактори інноваційного розвитку з огляду на ринкові умови діяльності. Зокрема пропонується групувати фактори за такими ознаками:

- рівень середовища – фактори макро-, мезо- та мікросередовища;
- характер (походження) – економічні фактори та неекономічні фактори;
- можливість прогнозування – прогнозовані фактори й не прогнозовані фактори;
- можливість контролювання й управління – керовані й некеровані фактори;
- часовий характер впливу – фактори однократної дії, фактори періодичної дії, перманентні фактори.

Слід також відзначити ще один підхід до систематизації факторів інноваційного розвитку та їхнього впливу на економічну систему:

- фактори політично-правового середовища – форми та інструменти державного регулювання економіки, стабільність законодавства та системи державного регулювання, суспільно-політичні ризики, зовнішньополітичні та зовнішньоекономічні чинники;

- фактори економічного середовища – рівень інфляції, податкова система, рівень доходів населення, надходження інвестицій (зокрема іноземних), стан фінансово-кредитної системи та ін.;

- фактори соціокультурного середовища – рівень розвитку людського капіталу (освіта, кваліфікація, культура, демографія), рівень зайнятості, міграційні процеси, стан соціального забезпечення;

- фактори техніко-технологічного середовища – технологічний рівень виробничих процесів, їхня автоматизація, тренди техніко-технологічного розвитку, інновації у сировинній та матеріально-технічній сфері;

- фактори науково-технічного середовища – проведення фундаментальних та прикладних досліджень, захист прав інтелектуальної власності (ліцензування, патентування); рівень використання нових знань у виробництві (ноу-хау), підтримка впровадження інновацій;

- фактори ринкового середовища – ємність ринку, якісні, кількісні і структурні характеристики попиту і пропозиції, перспективність ринку, конкурентне середовище, перспективні потреби покупців [9].

О.В. Князь [10] запропонував складну класифікацію факторів інноваційного розвитку за групами: демографічні; економічні; фінансові; трудові; соціальні; інвестиційні, інноваційні, освітні, екологічні, житлові, природні.

Отже, можна стверджувати, що серед дослідників досі не сформовано єдиної точки зору на систематизацію факторів інноваційного розвитку національного господарства, а

також галузевої чи регіональної економіки. Проте наведені у нашому дослідженні пропозиції дослідників щодо класифікації факторів інноваційного розвитку можна вважати доповнюючими одна-одну.

На засадах узагальнення думок вчених можна запропонувати власну систематизацію факторів інноваційного розвитку економіки (рис. 1).

Фактори інноваційного розвитку економіки		
Нормативно-правові	- закони, укази, розпорядження що регулюють інноваційний розвиток - інші стратегічні й програмні документи	
Суспільно-політичні	- залучення до процесів глобалізації - міжнародне співробітництво - суспільно-політична стабільність	
Економічні	- інвестиційний клімат - фінансово-економічний стан суб'єктів господарювання - фінансово-кредитне забезпечення інновацій ресурсами	
Соціальні	- готовність населення до інновацій - прагнення виведення країни у лідери - демографічний стан - умови і якість життя	
Ринкові	- ємність і динаміка ринку - кон'юнктура ринку (попит, пропозиція, ціноутворення, конкуренція)	
Інституційні	Наукові та освітні	- науково-дослідні установи - навчальні заклади - дослідні станції, господарства навчальні центри, лабораторії тощо - творчий технічний потенціал
	Виробничі	- рівень технологій, енерго- та ресурсоефективність - забезпеченість виробничими ресурсами - транспортні та інженерні мережі
	Інформаційні	- рівень впровадження сучасних інформаційних технологій - розвиток інформаційних мереж та баз даних

Джерело: побудовано автором.

Рис. 1. Класифікація факторів інноваційного розвитку економіки

Позитивний вплив зазначених чинників веде до зростання інноваційного потенціалу та підвищення соціально-економічної ефективності інноваційної діяльності. Отже, необхідно обґрунтувати підходи до аналізу й кількісного оцінювання впливу окремих факторів та їхніх груп на стан та динаміку інноваційного розвитку економіки агропродовольчої сфери.

Основним результатом, що засвідчує динаміку інноваційного розвитку української національної економіки, є обсяг виконаних науково-дослідних робіт, як у цілому, так і в розрізі окремих секторів та сфер економіки. Підвищення цього індикатора в динаміці також

характеризує стан всіх складових інноваційного процесу. Цей критерій є важливим показником стану та динаміки техніко-технологічного оновлення господарства, розробки нових товарів й послуг, а отже – індикатором якісного покращення структури ВВП.

Підвищення обсягів проведення науково-технічних робіт багато в чому визначає темпи техніко-технологічного оновлення виробництва, введення в експлуатацію нових виробничих фондів, що сприяє підвищенню інтенсивності процесів відтворення капіталу.

Основною метою проведення науково-технічних робіт є досягнення високого рівня ресурсоефективності, скорочення витрат, зменшення негативного впливу на природне середовище тощо.

До ключових напрямів підвищення ефективності науково-технічних робіт, з точки зору прогресивного розвитку господарства, слід віднести такі:

1. Розвиток мережі науково-дослідних організацій і установ, та освітніх закладів, що виконують науково-технічні роботи, розробки, ініціюють та реалізують інноваційні проекти, стартапи.

2. Кількісно-якісний розвиток кадрового потенціалу науково-дослідних установ й організацій, заохочення творчої праці вчених, що виконують розробки.

3. Стимулювання росту потоку інвестицій у сферу науки й інновацій, у техніко-технологічне оновлення виробництва.

Загалом соціально-економічний розвиток України з огляду на стратегічний горизонт планування зумовлює необхідність переведення економіки на інноваційні рейки, на засадах техніко-технологічного оновлення операційної діяльності підприємств й організацій. Саме ця настанова має бути чітко прописана в концепціях, стратегіях, програмах розвитку сфер та секторів національної економіки. Зважаючи на це, для переходу на інноваційний шлях розвитку національного господарства та його окремих складових слід у кожному секторі чи сфері, в усіх органах державного регулювання економіки, господарюючих суб'єктах, визначити пріоритети інноваційного розвитку, розробити та впровадити у практику конкретні стратегічні цілі, завдання та механізми їх досягнення. Лише всі разом вони можуть утворити підґрунтя для формування та реалізації дієвої інноваційно-інвестиційної стратегії розбудови держави.

Здійснений нами аналіз наукових робіт, що присвячені інноваційній діяльності дає можливість стверджувати, що вона, незалежно від сфери чи сектора національного господарства, складається із ряду загальних стадій чи етапів:

1. Проведення аналізу минулого та поточного стану кожної сфери та сектора з метою оцінювання потенціалу та перспективних напрямків інноваційного розвитку.

2. Створення всіх необхідних передумов інноваційного розвитку господарства шляхом раціонального використання наявних ресурсів та інструментів.

3. Організація та управління інноваційним процесом, тобто розробка і впровадження інновацій. На практиці це реалізується шляхом підтримки діяльності науково-дослідних установ або формування відповідних підрозділів на підприємствах і організаціях, кадрове забезпечення досліджень в усіх секторах та сферах національної економіки.

4. Активізація інноваційної діяльності у підприємствах й організаціях галузі – від малих та середніх дослідних організацій, станцій, племінних господарств тощо, до великих підприємств та їхніх об'єднань, й аж до національного рівня. Цей етап передбачає удосконалення методів та інструментів матеріальної підтримки інноваційної активності, а також морально-психологічного стимулювання дослідників.

5. Поширення ідей інноваційного розвитку, розширення інноваційної діяльності у сферах та секторах національного господарства, що сприятиме загальному підвищенню

продуктивності, раціональному використанню всіх видів ресурсів, задоволення нагальних та перспективних потреб населення тощо.

Указані стадії, від появи нової ідеї до практичного втілення інновацій у секторах та сферах національної економіки, мають певні, характерні саме для цієї сфери, особливості. Отже, пошук і впровадження інноваційної активності у сферах та секторах вимагає залучення фахівців, що знаються на галузевій специфіці. При цьому роль державного регулювання, вплив чиновників на інноваційний процес, має бути обмеженим, щоб не створювати перепони на шляху прогресивного розвитку. Саме фахівці, знайомі із специфікою діяльності у конкретній сфері чи секторі господарства, здатні правильно оцінити її слабкі та сильні сторони, спроможні виявити реальний потенціал розвитку та правильно обґрунтувати напрямки інноваційної діяльності.

Вчені-економісти вказують на необхідність певних передумов інноваційного розвитку, як запоруки його успішності. Так, О.В. Гончаренко [11] виділяє такі передумови інноваційної стратегії:

- продуктові – розробка нового продукту, досі не відомого споживачеві, або значне покращення знайомих продуктів;
- технологічні – розробка і впровадження нових способів виробництва продукції галузі, які до цього часу були не відомі. При цьому, нова технологія не обов'язково має ґрунтуватися на радикальних нововведеннях;
- ринкові – поява ринку збуту на рівні країни чи регіону, який є новим для цієї сфери чи сектору;
- виробничі – поява нових для цієї сфери чи сектора факторів виробництва;
- організаційні – виникнення нових методів та механізмів організації виробництва у сфері/секторі, зокрема, поява інтегрованих мережених утворень типу кластерів, стратегічних альянсів тощо.

Загалом, актуальна сьогодні концепція інноваційного розвитку національної економіки містить ряд концептуальних підходів, зокрема:

- активізація використання результатів наукових досліджень, стимулювання НДДКР;
- розвиток людського капіталу та покращення кадрового забезпечення інноваційної діяльності;
- стимулювання інновацій у всіх сферах та секторах національної економіки;
- нагромадження інноваційного потенціалу на засадах техніко-технологічного оновлення виробничої та інституційної інфраструктури;
- активізація процесів переходу до наступного технологічного укладу.

Отже, слід визначити такі види інновацій, як на рівні національного господарства, так і на рівні її підсистем та суб'єктів господарювання:

- продуктова – впровадження у виробництво нового або значно покращеного виду продукції;
- технологічна – застосування нового способу виробництва продукції;
- ринкова – створення або вихід на новий товарний ринок;
- ресурсна – пошук та використання нового джерела сировини, матеріалів, енергії та інших видів ресурсів;
- організаційна – зміна системи організації та управління процесами операційної діяльності;
- соціальна – розробка та вжиття заходів із покращення умов праці, а також підвищення рівня та якості життя населення;
- екологічна – застосування заходів щодо зменшення негативного впливу на оточуюче природне середовище.

Ці різні види інновацій у сукупності створюють сучасну модель інноваційної діяльності національної економіки та її структурних складових.

Висновки. Усі види інновацій у операційній діяльності суб'єктів національного господарства взаємодіють комплексно та системно. Отже, інноваційний процес вимагає перманентної підтримки науково-технічної творчої активності в усіх сферах та секторах економіки, а також у всіх підприємствах і організаціях, особливо у базових галузях, таких як агропродовольча сфера економіки.

Загалом, розвиток методології, методів та форм інноваційної діяльності забезпечує можливість підвищити динаміку соціально-економічного розвитку національного господарства на засадах безперервної модернізації або кардинального перетворення всіх елементів операційної діяльності та вироблюваної продукції.

References

Література

1. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku [On the approval of the Strategy for the development of the sphere of innovative activity for the period up to 2030: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 10, 2019 No. 526]. *Kontseptsiia naukovo-tekhnologichnoho ta innovatsiinoho rozvytku Ukrainy* = *Concept of scientific, technological and innovative development of Ukraine: approved by Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine dated July 13, 1999 N 916-XIV* [in Ukrainian].
2. Trusova, N. V., Hryvkivska, O. V., Kotvytska, N. M., Nesterenko, S. A., Yavorska, T. I., Kotyk, O. V. (2021). Determinants of the Innovative and Investment Development of Agriculture. *International journal of Agricultural Extension*, Special Issue, P. 81–100.
3. Hanechko, I. H., Zelinskyi, D. E., Skliarenko, O. V. (2018). Praktychni aspekty otsiniuvannia innovatsiinoho potentsialu pidpriemstva [Practical aspects of evaluating the innovative potential of the enterprise]. *Ekonomika i upravlinnia = Economics and management*, 1: 51–56 [in Ukrainian].
4. Drahan, O. I. (2015). Metodologichni pidkhody do upravlinnia rozvytkom innovatsiinoho potentsialu pidpriemstv [Methodological approaches to managing the development of innovative potential of enterprises]. *Intelekt XXI = Intelligence XXI*, 3: 41–46 [in Ukrainian].
5. Zhydiak, O. R. (2013). Derzhavna pidtrymka innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv ahrarnoi sfery [State support for innovative activities of agricultural enterprises]. *Innovatsiina ekonomika = Innovative economy*, 1: 80–83 [in Ukrainian].
1. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р. *Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України: схвалено Постановою Верховної Ради України від 13 липня 1999 року N 916-XIV*.
2. Trusova N. V., Hryvkivska O. V., Kotvytska N. M., Nesterenko S. A., Yavorska T. I., Kotyk O. V. Determinants of the Innovative and Investment Development of Agriculture. *International journal of Agricultural Extension*. 2021. Special Issue. P. 81–100.
3. Ганечко І. Г., Зелінський Д. Е., Склярєнко О. В. Практичні аспекти оцінювання інноваційного потенціалу підприємства. *Економіка і управління*. 2018. № 1. С. 51–56.
4. Драган О. І. Методологічні підходи до управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств. *Інтелект XXI*. 2015. № 3. С. 41–46.
5. Жидяк О. Р. Державна підтримка інноваційної діяльності підприємств аграрної сфери. *Інноваційна економіка*. 2013. № 1. С. 80–83.

6. Horodyskyi, T. I. (2007). Innovatsiinyi potentsial: faktory vplyvu [Innovative potential: influencing factors]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho lisotekhnichnoho universytetu Ukrainy = Scientific bulletin of the National Forestry University of Ukraine*, 17.2: 276–284 [in Ukrainian].
6. Городиський Т. І. Інноваційний потенціал: фактори впливу. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2007. № 17.2. С. 276–284.
7. Didchenko, O. I., Tkachuk, A. V. (2015). Sutnist poniattia «innovatsiinyi rozvytok» pidpriemstva [The essence of the concept of "innovative development" of the enterprise]. *Ekonomichnyi visnyk DVNZ "Ukrainskyi derzhavnyi khimikotekhnologichnyi universytet" = Economic Bulletin of the Ukrainian State University of Chemical Technology*, 2: 36–41 [in Ukrainian].
7. Дідченко О. І., Ткачук А. В. Сутність поняття «інноваційний розвиток» підприємства. *Економічний вісник ДВНЗ "Український державний хімікотехнологічний університет"*. 2015. № 2. С. 36–41.
8. Yermak, S. O. (2017). Komparatyvna kharakterystyka ekonomichnykh katehorii "innovatsiina diialnist" ta "innovatsiinyi protses" [Comparative characteristics of the economic categories "innovative activity" and "innovative process"]. *Ekonomichnyi prostir = Economic space*, 125: 150–160 [in Ukrainian].
8. Єрмак С. О. Компаративна характеристика економічних категорій «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес». *Економічний простір*. 2017. № 125. С. 150–160.
9. Kasian, Z. E., Voronkova, T. Ye. (2020). Sutnist innovatsiinoho potentsialu pidpriemstva [The essence of the innovative potential of the enterprise]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky = Bulletin of the Zhytomyr State Technical University. Economic sciences*, 1 (15): 168–170 [in Ukrainian].
9. Касьян З. Е., Воронкова Т. Є. Сутність інноваційного потенціалу підприємства. *Вісник Житомирського державного технічного університету. Економічні науки*. 2010. № 1 (15). С. 168–170.
10. Kniaz, O. V. (2006). Analiz ta otsiniuvannia faktoriv, yaki vplyvaiut na riven innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv [Analysis and assessment of factors affecting the level of innovative development of enterprises]. *Ekonomika promyslovosti = Economy of industry*, 3: 128–135 [in Ukrainian].
10. Князь О. В. Аналіз та оцінювання факторів, які впливають на рівень інноваційного розвитку підприємств. *Економіка промисловості*. 2006. № 3. С. 128–135.
11. Honcharenko, O. V. (2014). Instytutsionalne rehuliuвання rozvytku innovatsii v ahropromyslovomu vyrobnytstvi: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia [Institutional regulation of the development of innovations in agro-industrial production: theory, methodology, practice: monograph]. Kyiv: DKS Tsentr. 440 p. [in Ukrainian].
11. Гончаренко О. В. Інституціональне регулювання розвитку інновацій в агропромисловому виробництві: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: ДКС Центр, 2014. 440 с.